

*Key words:* value-role approach to teambuilding, value-role team interaction, implicit theories of team interaction, role competence of personality, success of person in teamwork.

© Горбунова В. В.

*О. М. Кочубейник*

## СОЦІАЛЬНИЙ ДІАЛОГ: СОЦІАЛЬНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ КОМУНІКАТИВНОСТІ

Статтю присвячено аналізу соціального діалогу як інструменту налагодження соціальних відносин у функціонально диференційованому суспільстві. Показано, що визначальною рисою такого суспільства є відмова від надлишкової універсальності і взаємозамінності його одиниць. Відповідно соціальний діалог у функціонально диференційованому суспільстві визначено як комунікативний процес, у якому беруть участь представники різних секторів суспільства, завдяки чому відкриваються можливості аналізу різних ефектів суспільного життя (координація соціальних відносин, взаємодія соціальних груп, узгодження смислових кодів цієї взаємодії, зіставлення соціальних цінностей тощо). Наголошено, що успішність соціального діалогу перебуває в тісному зв'язку зі ступенем комунікативності публічної сфери суспільства, ефективність якої забезпечується двома ресурсами: 1) комунікативністю текстуальних конструкцій, що виконують функцію конструювання смислів та репрезентують контент, у якому відбувається конструювання соціальної проблеми; 2) комунікативністю намірів учасників соціального діалогу, тобто спрямованістю на порозуміння, пошук конвенцій. Найважливішим соціально-психологічним ефектом соціального діалогу як конвенційного комунікативного процесу названо досягнення солідарності та довіри між його учасниками.

*Ключові слова:* функціонально диференційоване суспільство, комунікативний процес, глобалізація, комунікативна стратегія, соціальна проблема.

*Проблема.* Поняття соціального діалогу в Україні розглядають переважно в контексті відносин роботодавців і працівників з акцентуванням того положення, що стан та перспективи соціального розвитку суспільства залежать насамперед від характеру цих відносин. Тому чимала кількість публікацій тлумачить соціальний діалог як процес визначення та зближення позицій, досягнення спільних домовленостей і прийняття узгоджених рішень у сфері праці та соціально-трудова відносин між суб'єктами, що представляють інтереси сторін – працівників, роботодавців та держави. Точкою відліку таких

тлумачень є Указ Президента України “Про розвиток соціального діалогу в Україні” від 29 грудня 2005 р., де зазначається, що соціальний діалог має за мету підвищення ролі професійних спілок і організацій роботодавців та їх об’єднань у формуванні економічної і соціальної політики держави, дальший розвиток соціального діалогу як одного з головних чинників забезпечення соціальної стабільності, розвитку громадянського суспільства, запобігання суспільним конфліктам. Крім того, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2006 р. затверджено план заходів щодо розвитку соціального діалогу в Україні, відповідно до якого зусилля науковців та управлінців мають спрямовуватися переважно на прикладні параметри проблеми, зокрема визначення умов, які б забезпечували утворення галузевих і територіальних тристоронніх допоміжних органів соціального діалогу як узгодженого розв’язання проблем соціально-економічної сфери, що стосуються прав та інтересів працівників і роботодавців.

Така практична загостреність дещо відсунула в тінь інший сенс соціального діалогу – його особливість як форми дискусії стосовно широкого кола питань, що є предметом інтересів різних соціальних груп і суспільства загалом. У найширшому сенсі соціальний діалог можна тлумачити як знаряддя розв’язання соціальних проблем, завдяки чому досягається або підтримується такий лад суспільного життя, який забезпечує високий ступінь соціального комфорту та психологічного благополуччя його членів. У цьому значенні соціальний діалог передбачає широкий формат учасників: на партнерській основі в ньому рівноправно беруть участь представники різних сегментів суспільства, а специфіка соціальних проблем, які стають приводом для комунікації, виходить далеко за межі площини трудових відносин.

І якщо розглядати соціальний діалог як комунікативний процес, учасниками якого є представники різних спільнот (секторів суспільства), то відкриваються можливості для аналізу таких складних ефектів суспільного життя, як координація соціальних відносин, взаємодія соціальних груп, узгодження смислових кодів цієї взаємодії, зіставлення соціальних цінностей, обґрунтування можливостей оптимізації соціальних відносин тощо. Але такий ракурс означає, що успішність соціального діалогу має і соціальні, і психологічні складові.

*Мета статті* полягає у визначенні соціальних і психологічних передумов, які є необхідними для розгортання соціального діалогу.

Насамперед слід зазначити, що введення у гуманітарний простір поняття соціального діалогу пов’язане з договором про заснування Європейського Співтовариства і зокрема з діяльністю Європейської комісії. Датується ця угода 1985 роком, що є з погляду історичного доволі пізньою датою. Це означає, що соціальна ситуація, яка затребу-

вала появи соціального діалогу як переговорного інституту, виникла порівняно недавно. А тому слід прозоро представити основні передумови його виникнення.

На наш погляд, першою передумовою, що заaktuалізувала появу соціального діалогу як інструменту комунікації, була якісна зміна процесу диференціації суспільства. (Власне, диференціація постійно перебувала в полі зору соціологів, проте здебільшого аналізувалися причини й наслідки економічної, політичної, етнічної та професійної диференціації.) Однак важливою з погляду виникнення інституту соціального діалогу є особлива основа цієї диференціації, що з'явилася порівняно недавно, – функціональність, поєднана з постіндустріальними особливостями суспільства.

Дійсно, соціальне розшарування притаманне будь-якому відомому нам суспільству. Уже в первісних племенах за тими чи тими ознаками, статтю, віком тощо вирізнялися певні групи, за якими закріплювалися певні привілеї та обов'язки і водночас фіксувалися нерівність та ієрархічність. На подальших етапах розвитку соціальне розшарування ускладнювалося і ставало очевиднішим, розтинаючи суспільство в різних площинах. Так, економічна диференціація фіксувала відмінності в рівні доходів, а отже, й у рівні життя, в існуванні багатих, середніх та бідних верств населення. Розподіл суспільства на політичних лідерів і керовані маси став проявом політичної диференціації. Професійна диференціація спричинювала виокремлення різних за родом діяльності груп, при цьому деякі професії вважалися престижнішими за інші. Отже, уточнюючи поняття соціальної диференціації, слід зазначити, що важливим є не сам факт виокремлення й наявності різних груп, а очевидна нерівність між ними в їхньому суспільному становищі, обсязі і характері прав, привілеїв та обов'язків, престижу і впливу. Саме така нерівність унеможливує, на наш погляд, застосування соціального діалогу як інструменту організації життя спільноти в таких суспільствах (позаяк однією з умов соціального діалогу як конвенційної комунікативної практики є паритетність сторін). Мало того – що гостріше виражена ієрархічна нерівність, то меншою є можливість комунікації між верствами й спільнотами загалом.

Соціальний діалог – як конвенційний комунікативний інструмент – стає можливим лише тоді, коли соціальна диференціація поступається місцем функціональній. Функціонально диференційоване суспільство є характеристикою постсучасного суспільства, хоч основи функціональної диференціації закладалися в Європі ще в період пізнього середньовіччя (приблизно у XVIII ст.). Попри те, що в той історичний період переважали традиційні форми соціального розшарування, пов'язані з розрізненням нерівних та ієрархічно впорядкованих верств (селян, городян, шляхти), тоді починає формуватися

розрізнення функціональних систем, зокрема таких, як господарство, політика, виховання, релігія, мистецтво тощо, кожна з яких згодом досягла автономного виокремлення, але спроможна була ефективно виконувати свої функції лише за умови, що й всі інші системи функціонували бездоганно.

Визначальною рисою функціонально диференційованого суспільства є відмова від надлишкової універсальності і взаємозамінності його одиниць (тобто стану, коли кожна окрема суспільна одиниця може виконувати повний репертуар соціальних завдань, необхідних для життєдіяльності спільноти). Натомість відбувається спеціалізація виконавців і генералізація результатів, що зрештою спричинює виникнення складних (а тому до певної міри ризикованих) функціональних систем. Функціонально диференційоване суспільство відмовляється також і від нерівності як принципу впорядкування, який у суспільній ієрархії уособлював порядок цілого. Натомість розвиваються структури поліконтекстуального суспільства, в якому немає ані центру-периферії, ані верхів-низів.

Важливо також наголосити, що оформлення функціонально диференційованого суспільства є процесом незавершеним, його соціальна система постійно ускладнюється. Цей процес ускладнення, який, крім того, має тенденцію до прискорення, істотно відрізняє сучасне суспільство від попередніх (традиційних), що протягом тривалого періоду існували практично в незмінному вигляді (або принаймні зміни були неістотними й невиразними, не відчувалися й не переживалися членами спільноти як бурхливі чи докорінні).

Зрозуміло, що ускладнення соціальної системи є неодмінним наслідком диференціації окремих підсистем суспільства, які спеціалізуються на виконанні тих чи тих соціальних функцій. Однак важливим є те, що ускладнення/диференціація породжують два протилежно спрямованих ефекти: з одного боку, зростають автономія і спеціалізація різних сегментів соціальної системи, з другого – посилюється взаємна залежність сегментів один від одного (що є похідною від їхньої спеціалізації). Це означає потребу в координації. Іншими словами, така соціальна система може мати стабільний і водночас динамічний характер лише завдяки інтенсивним інформаційно-комунікативним обмінам між її елементами. Якщо ж такий обмін не налагоджено (або він зазнає функціональних збоїв), то тим підсистемам комунікації, що “випадають” з комунікативного простору, загрожує втрата соціальної ефективності, “соціальна невидимість”, а зрештою – зникнення. Принагідно зазначимо, що роль комунікацій, що забезпечують інтеграцію соціальної системи, зростає ще й тому, що її окремі елементи вже не можуть координуватися однією керівною інстанцією в межах упорядкованої ієрархії (через її руйнацію).

Отже, *першою* передумовою формування соціального діалогу як комунікативної практики є перехід до функціонально диференційованого суспільства, заснованого на скасуванні надлишкового універсалізму його елементів та центрованості.

*Другою* передумовою актуалізації соціального діалогу як суспільного переговорного інструменту є відхід від ідеї “глобального порядку”. Так, приміром, соціологія, що працювала в просторі модерного дискурсу, значною мірою орієнтувалася на з’ясування умов досягнення (можливості загалом) соціального порядку, а також на вивчення причин і наслідків його порушення, оформлюючи підсумки власних студій у термінах “соціальної згуртованості”, “дезінтеграції”, “аномії”, “ціннісно-нормативного розпаду”, “моральної солідарності”, “конфлікту між культурною та соціальною структурами” тощо. Вектор цих теорій збігався з напрямом пошуку єдиних основ соціальної інтеграції-дезінтеграції, а сама інтеграція пояснювалася як така, що виникає на основі або примусу, або вигідних відносин взаємозалежності, або дії ціннісно-нормативних механізмів. Нині соціологічний дискурс пропонує відмовитися від цих схем, зокрема від їхньої фундаментальної передумови – ідеї центральності.

Таку перспективу аналізу пропонує, приміром, Н. Луман [1; 2], стверджуючи, що сучасне суспільство не має не тільки ціннісно-нормативної, а й жодної іншої “міцної” основи і не потребує оцінок з позиції таких досучасних ідеалів, як “моральна інтеграція”, “морально-емоційна згуртованість”, “комунальна солідарність” або “загальний ціннісно-нормативний консенсус”. На його погляд, згадані поняття є занадто розмитими й водночас надмірно конкретними для пояснення складного взаємозалежного і високодиференційованого суспільства з характерними для нього автономними комплексними самореферентними соціальними системами, між якими немає належної спільності на рівні елементів. А отже, ціннісно-нормативний консенсус вищого порядку, що регулює життя суспільства загалом, більше не є можливим унаслідок високої комплексності суспільства. Натомість важливими і необхідними є різні форми консенсусу на локальному рівні й у повсякденних ситуаціях. Альтернативу інтеграції Луман вбачає в уникненні тих ситуацій, за яких неефективне функціонування однієї підсистеми створює нерозв’язні проблеми для іншої. Це означає, на наш погляд, що соціальний діалог як конвенційна комунікативна практика виявляється чи не єдиним механізмом підтримання цієї тенденції, уможливорюючи досягнення переговорним шляхом локальних консенсусів, які забезпечували б безпроблемне функціонування диференційованого суспільства, а не встановлення глобального порядку.

Виникнення функціональної диференціації замість соціальної та скасування централізованості є неодмінними умовами, але недостатні-

ми. Адже припущення про те, що функціональна диференціація усуває всі підстави для ієрархічності, насправді не завжди виконуються. Тому *третьою* (і пов'язаною із двома попередніми) передумовою розгортання соціального діалогу є досягнення такого рівня функціональної диференціації, який водночас пов'язується з формуванням громадянського суспільства.

Уведення цієї передумови пояснюється специфікою комунікативних процесів у межах самого соціального діалогу, який виникає як переговорний процес з приводу тої чи тої проблеми, адже локальні спільноти рано чи пізно опиняються в стані, коли більш ніж очевидними стають протилежно спрямовані інтереси. Наявність громадянського суспільства в такій ситуації виявляється запорукою монополізації ресурсів конструювання соціальної проблеми (тобто того, що слід обговорювати, а отже, й вирішувати першочергово). Іншими словами, спільноподілюваний й рівнодоступний простір функціонально диференційованого суспільства є водночас джерелом боротьби за його ресурси в маркуванні соціальної ситуації як проблеми, що має бути вирішена. Якщо інститути громадянського суспільства достатньо сильні, то ці ресурси більшою мірою є монополізованими, ними володіють – поряд з виконавчою та законодавчою гілками влади – різні громадські організації. Якщо ж згадані інститути розвинені недостатньо, то “порядок денний” встановлюється переважно владними елітами, які фактично нав'язують “свою” проблематику іншій частині суспільства. Результатом є витрачання ресурсів суспільства на розв'язання тих проблем, у яких зацікавлені владні еліти, і фактичне ігнорування інших, які можуть видаватися більш небезпечними.

Отже, предмет соціального діалогу (тобто яка саме проблема потребує розв'язання), а також те, які сторони беруть участь в її обговоренні, є підсумком своєрідної конкурентної боротьби за простір засобів масової комунікації та суспільну увагу. У громадянському суспільстві ця конкуренція прозора, а не тоталітарно керована, адже владні еліти, втрачаючи контроль над найвпливовішими засобами масової комунікації, втрачають і монопольне право на формування “порядку денного”. З огляду на це формується ефективний медійний майданчик і виникає сфера публічності. (Тут варто згадати Ю. Габермаса, котрий аналізує публічну сферу як принципово позаособистісний феномен, де не стільки реалізуються дії, скільки відбувається комунікація, обмін інформацією, думками. Публічна сфера десубстанціалізується, а мас-медіа стають найважливішим структурним елементом публічної сфери: саме вони виступають як основна форма організації публічної сфери).

Конкуренція між соціальними проблемами породжується обмеженістю такого ресурсу, як пропускна здатність публічних арен. Наприклад, телебачення, радіо, газети, інтернет-сайти не можуть повідомляти про все, що відбувається в суспільстві. Їхня “пропускна здатність” обмежена ефірним часом інформаційних програм, газетними площами тощо. Унаслідок цього в рамках публічних арен постійно здійснюється відбір соціальних проблем, тобто приймаються рішення про те, які проблеми є наразі більш важливими, заслуговують на увагу, обговорення. При цьому значний успіх проблеми в такій конкуренції зазвичай супроводжується витісненням інших соціальних проблем на периферію або за межі публічного дискурсу. Таким чином у громадянському суспільстві завдяки ефективному медійному майданчику формується сфера публічності. Це відкритий простір комунікації, в якому висуваються різні варіанти програм і змагаються різні висловлювання з приводу тієї чи тієї проблеми. Сфера публічності є, по суті, своєрідним ринком ідей: на одні з них існує попит у певних соціальних груп, інші ж, навпаки, не користуються попитом, а тому нівелюються, відходять у тінь. Мало того, нині загально визнаною є думка, що майданчиком для проведення соціального діалогу мають бути саме ЗМІ. Технічно це виявляється в тому, що на їхніх сторінках публікуються різноманітні судження, уочевиднюється боротьба між різними спільнотами і ЗМІ, що їх підтримують, за вплив на аудиторію.

На наш погляд, моментом відліку у розгортанні соціального діалогу слід вважати процес конструювання соціальної проблеми, оскільки таке конструювання є спільним формулюванням її маркерів та вимог щодо умов, які можуть бути змінені. Іншими словами, соціальні проблеми постають як створювані індивідами або групами текстуальні конструкції, які привертають увагу громадськості до тих чи тих умов і виступають з вимогою їх змінити.

Формами конструювання соціальних проблем, як зазначає І. Г. Ясавєєв [3; 4], є відповіді на запитання анкет або інтерв'юєрів під час вивчення громадської думки, листи протесту, пред'явлення судових позовів, виступи в парламенті, проведення прес-конференцій, поширення “проблематизуючих” повідомлень у ЗМІ, проведення мітингів, пікетів, демонстрацій, страйків тощо. З огляду на постструктуралістське бачення дійсності, яке запропонував Ж. Дерріда, а саме: нічого не існує поза текстом – ці форми конструювання соціальної проблематики є текстуальними. Власне, під таким кутом зору свідомість особистості дослідники тлумачать як суму текстів, різноманітних за своєю суттю; сама людина живе всередині тексту – історичної свідомості, а весь світ – це нескінченний і безмежний текст (див. [5, с. 20]). І якщо згадані форми конструювання соціальної проблеми вва-

жати текстуальними конструкціями, то до них застосовні вимоги комунікативності, що пред'являються до будь-яких одиниць комунікації.

З огляду на сказане вище комунікативність ми розглядаємо як універсальну властивість соціальної реальності, як сукупність умов, що забезпечують можливість налагодження діалогу, взаємодії між суб'єктами. На наш погляд, комунікативність публічної сфери є визначальною умовою соціального діалогу. (Як і Ю. Габермас, під публічною сферою ми розуміємо ту сферу життя, в якій може бути сформована громадська думка, той сектор ненасильницького діалогу, який зорієнтований на прагматичну згоду).

Комунікативність публічної сфери являє собою сумарну функцію двох аргументів: 1) комунікативності текстуальних конструкцій, які виконують функцію конструювання смислів (і, крім того, репрезентують контент, у якому реалізується називання території потреби та соціальної проблеми); 2) комунікативності намірів учасників соціального діалогу, тобто їхньої спрямованості на порозуміння, пошук конвенцій.

Що означає “комунікативність текстуальних конструкцій”? Передусім звернімо увагу на факт диференційованості спільноти, коли в просторі публічної сфери співіснує безліч текстів, які конкурують між собою за суспільну увагу й перетворення на повноцінний соціальний діалог. Не забуваймо також, що наявність тексту в публічній сфері не запускає автоматично ефективний комунікативний процес. Іншими словами, будь-який текст є не автоматично комунікативним, а лише потенційно комунікативним. Потенційність реалізується тоді, коли текст набуває інтерсуб'єктивного ефекту, тобто коли він вноситься в реальний процес комунікації, реальний простір перетворень.

Цей механізм досить вдало висвітлює С. В. Дацюк [6], пропонуючи розрізняти комунікативний простір і комунікативне середовище тексту та аналізуючи зв'язок між ними. Зокрема, дослідник стверджує, що зміст будь-якого тексту формує його комунікативний простір, тобто внутрішній смисловий простір тексту, який навмисно вбудований у множину актуальних контекстів та передбачає сукупність прямих або непрямих адресатів, для яких він призначений (або яким він явно чи приховано опонує). Важливим, наполягає С. В. Дацюк, є те, що адресати обов'язково мають бути реальними, а контексти – актуальними; лише за таких умов виникає інтерсуб'єктивність. Для того щоб процес комунікації зреалізувався, текст повинен бути вміщений у комунікативне середовище, яке є зовнішнім щодо внутрішнього змісту тексту (його комунікативного простору). І якщо середовище комунікації за ступенем охоплення адресатів є вужчим, ніж комунікативний простір цього тексту, то такий текст є некомунікативним, і навпаки, якщо се-



редовище комунікації збігається з діапазоном або є ширшим за нього, ніж відповідний комунікативний простір, то текст є комунікативним.

Комунікативний процес, таким чином, є процесом трансформації комунікативного простору в комунікативне середовище, тобто вибудовування комунікативної дії та умов цієї комунікативної дії (означення дискурсивних меж, побудова комунікативного середовища щодо комунікативного простору; впорядкування комунікативного простору щодо комунікативного середовища; створення правил і меж комунікації; вибір місця, способу, каналів, засобів комунікації тощо) [там само]. Отже, для того щоб відбувся соціальний діалог, потрібно, щоб текст, який репрезентує потребу його учасників, був придатний для смислородження в комунікативному середовищі.

А проте, щоб комунікативний процес набув характеристик соціального діалогу (тобто, за Ю. Габермасом, процесу, де консенсус супроводжує комунікаційну діяльність), необхідно, щоб сторони дотримувалися конвенційної комунікаційної стратегії. Якщо ж одна чи обидві сторони послуговуються маніпулятивною комунікаційною стратегією, то досягнення консенсусу є проблематичним або тимчасовим. (У будь-якому випадку, консенсус тут не супроводжуватиме комунікаційну діяльність сам по собі, тобто консенсус не є простою згодою в процесі комунікації, а вимагає спеціально поставленого завдання і додаткових зусиль по його досягненню. Тим самим увиразнюється проблематика технологій управління соціальним діалогом).

Важливо також наголосити, що соціальний діалог, розглянутий як конвенційний комунікативний процес, має потрійний результат. З технологічного боку – це угода, програма, укладена конвенція, тобто такий змістовий договір між учасниками процесу, який даватиме можливість утілити в життя певні практичні завдання (реалізувати проект, заради якого і здійснювався, власне, соціальний діалог). Це по-перше. По-друге, успішний соціальний діалог має суто психологічний результат, а саме трансформацію комунікативного середовища (у певному сенсі зміну його дискурсивних параметрів), що надалі уможливуватиме відтворення конвенційного комунікативного процесу і протистояння маніпулятивним або конфліктним комунікаційним стратегіям. По-третє, існує й етичний результат соціального діалогу: зміцнення солідарності і зростання рівня довіри членів спільноти один до одного, що є не менш важливим ефектом для громадянського суспільства.

*Висновки.* Дослідження соціального діалогу як колективної роботи з комунікативним простором тексту в середовищі комунікації дало змогу з'ясувати деякі специфічні особливості взаємодії текстуальних конструкцій, які в кінцевому підсумку визначають конструювання соціально-психологічних та етичних ефектів (солідарності, довіри, єдності тощо). У практичній площині такий підхід відкриває

доступ до процедур регуляції діалогу через управління стратегіями і тактиками комунікації. Доцільність такого підходу до вивчення соціального діалогу підкріплюється аналізом тих трансформацій у суспільстві, що уможливили оперування соціальним діалогом як інструментом постіндустріального суспільства, де комунікація вийшла на перший план як феномен, що організує соціальну реальність.

Саме тому інтерсуб'єктивність і діалог стають головними темами гуманітарних досліджень, а вивчення комунікації спирається на аналіз характеристик інтерактивних/комунікативних дій. Аналіз, зокрема, показав, що рух суспільства до постіндустріальних параметрів не тільки зумовлює посилення тенденції до диференціації й деуніверсалізації спільнот, а й сприяє підвищенню ролі соціального діалогу та розширенню соціальних функцій комунікацій. Саме в різних жанрах дискурсу (комунікативному середовищі) реалізується констеляція смислів комунікативної дії та уможливується досягнення соціальної конвенції. Отже, соціальний діалог як спосіб розв'язання проблем є, з одного боку, показником відкритості соціуму (прагнення до взаємодії, толерантності), а з другого – показником загальної комунікативної налаштованості членів соціуму на обмін досягненнями.

### *Л і т е р а т у р а*

1. Луман Н. Общество как социальная система / Николас Луман; пер. с нем. А. Антоновский. – М. : Логос, 2004. – 232 с.
2. Луман Н. Дифференциация / Николас Луман; пер. с нем. Б. Скуратов. – М. : Логос, 2006. – 320 с.
3. Ясавеев И. Г. Конструирование социальных проблем средствами массовой коммуникации / И. Г. Ясавеев. – Казань : Изд-во Казан. ун-та, 2004. – 200 с.
4. Ясавеев И. Г. Конструкционистский подход к социальным проблемам / И. Г. Ясавеев // Журнал исследований социальной политики. – 2004. – № 4. – С. 533–546.
5. Ильин И. П. Постмодернизм от истоков до конца столетия: эволюция научного мифа / И. П. Ильин. – М. : Интрада, 1998. – 230 с.
6. Дацюк С. Коммуникативные стратегии [ Электронный ресурс ] / С. Дацюк. – Режим доступа : [http://dere.kiev.ua/library/datsyuk/komm\\_strat.shtml](http://dere.kiev.ua/library/datsyuk/komm_strat.shtml)

### *R e f e r e n c e*

1. Luman, N. (2004). *Obschestvo kak sotsialnaya sistema* [Society as a social system]. Moscow: Logos (rus).
2. Luman, N. (2006). *Differentsiatsiya* [Differentiation]. Moscow: Logos (rus).
3. Yasaveev, I. G. (2004). *Konstruirovaniye sotsialnyh problem sredstvami massovoy informatsii* [Construction of social problems by means of mass communication]. Kazan: University Press (rus).
4. Yasaveev, I. G. (2004). *Konstruksionistskiy podhod k sotsialnym problemam* [Constructionist approach to social problems]. *Zhurnal issledovaniy sotsialnoy politiki* [The Journal of Social Policy Studies ], 4, 533–546 (rus).

5. Ilin, I. P. (1998). *Postmodernizm ot istokov do kontsa stoletiya: evolutsiya nauchnogo mifa* [Postmodernism from its origins to the end of the century: the evolution of scientific myth]. Moskow : Intrada (rus).
6. Datsyuk, S. (2009). *Kommunikativnye strategii* [Communication Strategies], [http://dere.kiev.ua/library/datsyuk/komm\\_strat.shtml](http://dere.kiev.ua/library/datsyuk/komm_strat.shtml) (rus).

**Кочубейник О. Н. Социальный диалог: социальные и психологические предпосылки коммуникативности**

Статья посвящена анализу социального диалога как инструмента выравнивания социальных отношений в функционально дифференцированном обществе. Показано, что определяющей чертой такого общества является отказ от излишней универсальности и взаимозаменяемости его единиц. Соответственно социальный диалог в функционально дифференцированном обществе определен как коммуникационный процесс, в котором принимают участие представители различных секторов общества, благодаря чему открываются возможности для анализа различных эффектов общественной жизни (координирование социальных отношений, взаимодействие социальных групп, согласование смысловых кодов этого взаимодействия, сопоставление социальных ценностей и др.). Подчеркнуто, что успешность социального диалога тесно взаимосвязана со степенью коммуникативности публичной сферы общества, эффективность которой обеспечивается двумя ресурсами: 1) коммуникативностью текстуальных конструкций, выполняющих функцию конструирования смыслов и репрезентирующих контент, в котором происходит конструирование социальной проблемы; 2) коммуникативностью намерений участников социального диалога, то есть направленностью на достижение взаимопонимания, поиск конвенций. Наиболее важным социально-психологическим эффектом социального диалога как конвенционного коммуникационного процесса названо достижение солидарности и доверия между его участниками.

*Ключевые слова:* функционально дифференцированное общество, коммуникационный процесс, глобализация, коммуникативная стратегия, социальная проблема.

**Kochubeynyk O. N. Social dialogue: social and psychological backgrounds of communicativity**

The article analyzes a social dialogue as an instrument of social relationship constructions in a society which is differentiated functionally. The author shows that withdrawal of excessive universality and intersubstitutability of the elements of society is the determinative feature of such society. Thus, the social dialogue in the functionally differentiated society is defined as the communication process which participants represent different sectors of society. As a result, the opportunities are offered for the analysis of various effects of public life (namely, coordination of social relations, interaction between social groups, adjusting the sense codes of this interaction, juxtaposition of social values etc). The author emphasizes that success of social dialogue is closely related to the level of communicativeness of public sphere of the society, which effectiveness is provided by two resources: 1) communicativeness of textual constructions which function is to construct senses and to represent the content in which a social problem is being constructed; 2) communicativeness of intentions of the social dialogue participants, i.e. directedness at the mutual understanding, search for conventions. The most important social psychological effect of

social dialogue as a conventional communication process is reaching the solidarity and trust among its participants.

*Key words:* functionally differentiated society, communication process, globalization, strategy of communication, social problem

© Кочубейник О. М.